

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“- ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ

ЗБОРНИК

НАУЧНО - СТРУЧНА ТРИБИНА

„ДА СЕ БИДЕ УЧИТЕЛ...“

ШТИП, 2017

ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ

ПЕТТА НАУЧНО-СТРУЧНА ТРИБИНА

„ДА СЕ БИДЕ УЧИТЕЛ...“

одржана на 6.10.2017 година

Штип, 2017

За издавачот:

проф. д-р Соња Петровска, декан

Издавачки совет:

проф. д-р Блажо Боев
проф. д-р Дејан Мираковски
проф. д-р Кирил Барбареев

Уредувачки обор-Editoria Board:

проф. д-р Снежана Јованова-Митковска
проф. д-р Снежана Мирасчиева
проф. д-р Кирил Барбареев

Јазично уредување-LanguageEditor:

Весна Ристова (македонски јазик)
м-р Снежана Кирова (англиски јазик)

Техничко уредување-Technical Editing:

доц. д-р Верица Јосимовска
доц. д-р Оливер Цацков

Дизајан на корица:

проф. д-р Никола Смилков

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

371.124(497.7)(062)

НАУЧНО-стручна трибина "Да се биде учител" (5 ; 2017)

Да се биде учител : зборник на трудови / Петта научно-стручна трибина,
06.10.2017. - Штип : Универзитет "Гоце Делчев", Факултет за образовни науки,
2017. - стр.100: илустр.6; 25 см

Фусноти кон текстот. - Abstracts кон трудовите. - Библиографија кон трудовите

ISBN 978-608-244-470-3

а) Наставници - Улога и функција - Воспитно-образовен процес - Македонија -
Собири

COBISS.MK-ID [105522186](#)

СОДРЖИНА

Предговор	8
Соња Петровска ГЛОБАЛНИОТ КОНТЕКСТ УСЛОВУВА ПРОМЕНА НА УЛОГАТА/УЛОГИТЕ НА НАСТАВНИКОТ ВО ВОСПИТНО-ОБРАЗОВНИОТ ПРОЦЕС.....	9
Снежана Мирасчиева, Оливер Цацков ЗОШТО ДА СЕ БИДЕ УЧИТЕЛ – ПРИЧИНИ, ПРЕДИЗВИЦИ И ПЕРСПЕКТИВИ	13
Т. А. Пачемска, Б. Ј. Тунеска, Г. Макридес, Л. К. Лазарова, М. Митева, С. Пачемска, З. Трифунов, Р. Тимовски МАТЕМАТИЧКА ДЕБАТА – ГЛАСОТ НА УЧЕНИКОТ - БАРАЊЕ ИЗВОНРЕДНОСТ ВО МАТЕМАТИЧКОТО ОБРАЗОВАНИЕ ПРЕКУ ПОДИГАЊЕ НА МОТИВАЦИЈАТА ЗА УЧЕЊЕ / ПРАКТИЦИРАЊЕ МАТЕМАТИКА	20
Марија Иванова УЛОГАТА НА НАСТАВНИКОТ ВО ИМПЛЕМЕНТАЦИЈАТА НА МУЛТИКУЛТУРАЛИЗМОТ И МЕЃУЕТНИЧКАТА КОМПОНЕНТА ВО ЛЕКТИРНИТЕ ИЗДАНИЈА ЗА ОСНОВНО ОБРАЗОВАНИЕ	27
Елизабета Симоновска СОВРЕМЕНО ВРЕМЕ – СОВРЕМЕНИ УЧИТЕЛИ	33
Роза Николова ДА СЕ БИДЕ УЧИТЕЛ ... „СЕДУМТЕ ПРИНЦИПИ ДА СЕ БИДЕ НАСТАВНИК “	36
Снежана Јованова-Митковска СОВРШЕН УЧИТЕЛ – ЕНИГМА ИЛИ НЕШТО КОН ШТО ТЕЖНЕЕМЕ, СЕ СТРЕМИМЕ	42
Емилија Петрова Ѓорѓева СВЕТСКИ ИСКУСТВА ЗА НАСТАВНИКОТ И НЕГОВАТА ВОСПИТНА УЛОГА	47
Даниела Коцева УЧИТЕЛОТ И СОЦИЈАЛИЗАЦИЈАТА.....	52

Киро Јорданов ПОДУЧУВАЊЕ И УСВОЈУВАЊЕ НА ВЕШТИНИТЕ НА 21ВИОТ ВЕК	58
Ирена Китанова , Емилија Петрова Ѓорѓева МОЖНОСТИ НА ИНТЕРКУЛТУРАЛНОТО ВОСПИТАНИЕ	66
Оливер Цацков МУЗЕИТЕ И НАСТАВАТА ПО ИСТОРИЈА	70
Маријана Кротева ПРЕДИЗВИКОТ НА НАСТАВНИКОТ ПО АНГЛИСКИ ЗА СПЕЦИФИЧНИ ПОТРЕБИ.....	76
6	
Данче Николовска Вратеовска ОБРАЗОВАНИЕТО, УЧИТЕЛОТ И ЕКОНОМСКИОТ РАСТ И РАЗВОЈ.....	80
Трајче Стојанов РАЗВОЈ НА КРИТИЧКОТО МИСЛЕЊЕ КАКО КЛУЧЕН ПРЕДИЗВИК ЗА МАКЕДОНСКОТО МУЛТИКУЛТУРНО ОБРАЗОВАНИЕ	84
Кирил Барбареев, Билјана Димковска ФИНСКИ ЛЕКЦИИ ЗА НАШИОТ ОБРАЗОВЕН СИСТЕМ.....	889
Јадранка Рунчева РЕФОРМСКИ ТЕНДЕНЦИИ ВО УНИВЕРЗИТЕТСКАТА НАСТАВА.....	95

УЧИТЕЛОТ И СОЦИЈАЛИЗАЦИЈАТА

Даниела Коцева¹

¹Факултет за образовни науки, Универзитет „Гоце Делчев“ Штип

Апстракт:

Социјализацијата е активен и долготраен процес кој се одвива во текот на целиот живот на личноста. Таа не е еднонасочен процес, напротив социјализацијата е поврзана со секоја социјална промена, па често пати во научната терминологија социјализацијата се изедначува со терминот култивација. Социјализацијата е процес преку кој учиме да станеме членови на општеството, преку интернационализација на нормите и вредностите на општеството, но и преку учење како да ги играме нашите улоги на работник, граѓанин, пријател, родител, учител и сл. Таа претставува воведување на младиот поединец во општествените процеси и односи, усвојување на духовни творби, преку свесен целесообразен и организиран напор на општеството и неговите членство. Целта на овој труд е да се укаже на евидентните проблеми присутни кај децата уште од најрана возраст, утврдувајќи дел од причините зошто имаме проблеми со социјализирањето и кој е одговорен за тоа?

Клучни зборови: социјализација, учител, семејство, ученик, социјални вештини.

TEACHER AND SOCIALIZATION

Daniela Koceva¹

¹Faculty of Educational Sciences, University “Goce Delcev” Stip

Abstract:

Socialization is an active and long lasting process that takes place throughout the life of a person. It is not a one-way process; on the contrary, socialization is related to every social change, so very often socialization is equated with the term cultivation in scientific terminology. Socialization is a process through which we learn how to become members of society through the internationalization of the norms and values of the society, but also by learning how to play our roles of a worker, citizen, friend, parent, teacher, etc. It is the introduction of the young individual in the social processes and relations, the adoption of spiritual creations, through a conscious appropriate and organized effort of the society and its membership. The aim of this paper is to indicate the evident problems present in children from the earliest age, identifying some of the reasons for having problems with socialization and who is responsible for that.

Key words: socialization, teacher, family, student, social skills.

Вовед

Да се биде учител е возвишено и благородно, хумано, енергично, нешто што значи многу љубов, трпение и задоволство. Задоволство да создаваш и менуваш генерации, да градиш стабилно и отворено општество посебно во време и место како што е Македонија, каде се

потребни натчовечки способности за да успееш во истото. За жал денес оваа професија е девалвирана од сите аспекти на општественото живеење, тргнувајќи од учениците, родителите, па сè до институциите на системот.

Од учителот почнува сè, од учителот почнуваат сите професии, но не и процесот на социјализацијата. Овој процес започнува во рамките на семејството кое се јавува како основен и примарен чинител на оваа активност.

Социјализацијата во семејството

Најприфатлива класификација воопшто за социјализацијата дава Сергеј Флере, според која се разликуваат четири етапи во процесот на социјализацијата, а тие се: примарна социјализација, секундарна социјализација, социјализација во адолесценцијата и социјализација во возрастна доба. Примарната социјализација веќе спомнавме дека се одвива во рамките на семејството. Детето се раѓа како бел лист хартија и многу малку е подготвено за живот во надворешната средина. Почетокот на секој процес на развојот на социјализацијата, по правило, се одвива во поширок или потесен круг на семејството. Затоа семејството е незаменливо, кога станува збор за социјализацијата. Овде детето ги формира првите знаења, развива и формира навик и умења, ги развива интелектуалните и други знаења (се образува и воспитува), се учи на општествен живот. По раѓањето, детето зависи од неговото најблиско опкружување, односно семејството, каде тоа може да ги задоволи своите развојни потреби. Семејното опкружување претставува место во кое детето, особено во првите години од животот, ги совладува примарните вештини – одење, говор, мислење. Од тој аспект, вклученоста на родителите во растењето на детето и создавање на пријатно семејно опкружување е основен предуслов за успешен социјален развој. Силната емотивна врска создадена во детството е основа за понатамошен успешен развој на детски емоционални, социјални и интелектуални вештини. Голем број истражувања потврдуваат, дека самоуверените деца полесно стапуваат во контакт со врстници и други личности, што воедно, им нуди подобра позиција во општеството и во голема мера го олеснува нивниот понатамошен развој. Самоувереноста, довербата, емотивната зрелост и социјалните вештини се карактеристики кои се формираат во текот на најраните интеракции на детето со родителите, кои тоа ќе ги користи во различни животни ситуации како општествена единка. Односите меѓу родителите, за детето претставуваат силен и незаменлив пример за односите меѓу половите. Семејството е важно и при развитокот на општествените чувства на детето, па и во прифаќањето на одредени авторитети во ликот на родителите, а во патријархалните средини, пред сè, во ликот на таткото. Покрај незаменливата улога која ја имаат родителите за примарната социјализација, доста значајни се и останатите членови на семејството, пред сè бабата и дедото, но и постарите браќа и сестри. Истражувањата покажуваат дека топлината и заедништвото, кое владее во семејството, стои во позитивна корелација со успешната социјализација. Значењето на семејната социјализација е во тоа што децата не ја формираат својата личност само со свесно дејствување на родителите, туку и од секојдневниот семеен живот, од контекстот на средината, прифаќајќи го она што им е неопходно. Големото значење на семејството, посебно е евидентно, кога се набљудува физичкиот, психичкиот и општествениот развој на децата кои по некоја случајност

растеле надвор од семејството. Примарната социјализација е од значење, затоа што во голема мера од останатите, може да биде индивидуализирана, а со самото тоа и насочена кон природата на детето како личност во развојот и напредувањето. Оттука посебно значење има и наградувањето и казнувањето. И едното и другото, создаваат нови облици на однесување. Обврска на семејството е успешно да го социјализира својот потомок, но што всушност се подразбира под успешна социјализација?

Успешна социјализација претставува способноста за социјално разбирање, односно предвидување на туѓите реакции и разбирање на туѓите чувства. Социјално компетентните мали деца го усогласуваат своето однесување со туѓите, така што пронаоѓаат заеднички јазик, разменуваат информации и ги испитуваат сличностите и разликите. Социјалните вештини и социјалните диспозиции исто така претставуваат составни делови на социјалната компетенција. Начинот на кој детето стапува во интеракција со врстниците и возрасните, социјално гледано, е вештина која првенствено се развива во рамките на семејството и има важно влијание на нивото на социјална прифатеност во општеството. Социјалните диспозиции, како што се емпатија, дарежливост, љубезност или соработка се учат од околината (од моделот кој го нудат личностите во опкружувањето на детето), па од тие причини, неопходно е на детето да му се понуди пример и можност за тоа да може да ги усвои и манифестира.

Постојаните трансформации низ кои поминува општеството денес, предизвикуваат и трансформација на семејството, кое постепено се менува себеси и својата улога прилагодувајќи се на општествените барања и потреби. Интензивните случувања на полето на индустријата, науката, технологијата, неминовно се одразувале на општеството во целина, предизвикувајќи при тоа промени во идеологијата за семејните вредности.

Ситуацијата во денешните современи семејства е многу поразлична од она што некогаш бил концептот семејство. Дали денес можеме да зборуваме за топлина и заедништво во семејството, кога најголем дел од родителите се надвор од домот, надвор од државата во потрага по материјалната егзистенција. Токму од овде произлегуваат и бројните проблеми во поглед на социјализацијата.

Неретко, во процесот на социјализација се појавуваат проблеми како што се срамежливост, осаменост, агресија и сл., кои можат да потекнуваат од различни причини. Овие проблеми можат да бидат поврзани со недоволно развиената јазична способност, контролата на емоциите, недостатокот на вештини кои на детето му се потребни за да се вклучи во интеракција итн. Срамежливите, повлечени и осамени деца имаат чувство на отфрленост, поради што им е потребна помошта на родителите и учителите која ќе им помогне да стапат во однос со околината. Агресивноста е една од најчестите и најголемите проблеми во социјализацијата со која родителите и учителите се сретнуваат и често бараат интервенција за справување со претстоечкиот проблем. Непримерната агресивност, теоретски се објаснува преку теоријата на дефицит, според која детето има недостаток на одредена социјална вештина, односно со теорија на суфицит, која истакнува дека децата се агресивни бидејќи не можат да се справат со високите нивоа на бес и нетрпеливост. Проблемите со социјализацијата може да бидат согледани и во контекст на околината во која детето живее, давајќи му приоритетно значење на семејството, но притоа да не се миноризира влијанието на околината врз детето.

Социјализација во училиштето

Иако примарната социјализација во семејството му овозможува на детето да се развие како личност, сепак тоа не е доволно оспособено за да може да преземе и успешно да врши одредени општествени улоги. Искуствата од раното детство можат да бидат основа за подоцнежниот развој, но истите не се доволни за да му обезбедат на детето општествена содржина со која ќе се сретне подоцна во неговиот живот. Затоа е важна и секундарната социјализација која натесно и најдиректно е поврзана со училиштето. Оваа фаза на некој начин може да помогне да се исправи детето на прав пат онаму каде е испуштено или погрешно насочено. Факт е дека некогаш во генерациите се среќаваа по едно до две вакви деца, денес ситуацијата е алармантна.

Одењето во училиште го поттикнува духовниот развој на детето, посебно со учењето и развитокот на јазикот. Училиштето е општество во мало. Кога детето ќе почне да оди во училиште, тоа има повеќе значајни последици за него бидејќи неговиот начин на живот се променува. Посетувањето на училиштето има значајни последици за детето. Прво, училиштето е институција во која детето се наоѓа во обезличена состојба во која тоа за првпат е ставено во релативно рамноправни односи со другите, или поинаку кажано, тоа не е повеќе центар на вниманието и на постојана грижа за него; Второ, таму постојат бројни правила, а детето се учи на нивно усвојување; Трето, со влегување во училиште, детето се учи дека мора да го одложи задоволувањето на некои потреби, што не било случај во рамките на семејството. Четврто, посебно значајно што во училиштето децата се дисциплинираат. Имено тоа мора да биде мирно извесно време без прекин.

Голем дел од социолозите сметаат дека на училиштето не треба да му се препишува преголемо влијание во процесот на социјализацијата, со оглед на тоа што неговото влијание ослабна со развојот на средствата за масовна комуникација, патувањата, групата на вршници и сл. Затоа, ниту во процесот на социјализацијата вината за неуспесите не треба да се префрлаат на училиштето. Поради многубројните општествени притисоци истото тоа училиште се наоѓа во многу тешка општествена положба. Но сепак неговото значење не смее да се потцени, бидејќи останува незаменлив фактор во процесот на развојот на личноста и во образованието. Сепак научно е докажано дека постојат значајни разлики, не само во духовниот, туку посебно и во когнитивниот развој меѓу децата кои одат и кои не одат на училиште. Токму овде се развива колективистичкиот аспект на социјалното однесување, каде улогата на учителот е клучна.

Во овој премин од семејство кон училиште главната улога и за адаптација и за социјализација ја има токму учителот. Неговата личност е привлечна за идентификација, особено кај помладите ученици, кога детето првпат влегува во училница. Децата низ воспитно-образовниот процес учат да бидат лојални кон нешто што е надвор од нивниот семеен круг, почитувајќи нови авторитети. Некои од децата се случува за прв пат да влезат во комуникација со другите. Приспособувајќи се кон барањата на наставниците, кои ги наградуваат или ги казнуваат преку системот на оценување, учениците стекнуваат престава за себеси и за другите како вредни, грижливи и обратно, оние што не успеваат да ги задоволат барањата на наставниците ја губат самопочитта, мислат за себе дека се неспособни и тоа може значајно да влијае врз нивното однесување, нивната престава за себе, дека се мрзеливи, неспособни да направат ништо вредно и корисно. Опасноста што

може да се појави во оваа етапа се наоѓа во единката, но може да се манифестира низ чувство на инфериорност.

Клучната улога на учителите во оваа секундарна социјализација се согледува низ следниве активности кои се очекуваат од нив, а тоа се: подучување и поттикнување на развојот и на умешноста; читање, пишување, сметање, одржување на внимание, учество во одделенски активности; пренесување на информации, насочување на децата кон духовното наследство; пренесување на општествените вредности, цели и идеи; обезбедување на атмосфера потребна за учење; надминување на разликите во знаењата на учениците и настојување да се индивидуализира пристапот кон ученикот; надзор и контрола.

За да можат децата да учат и да се развиваат, потребна е цврста соработка на учителите со семејствата и другите членови на заедницата. Кога учителот ќе ја разбере важноста на учењето дома и важноста на семејството како првичен образовен и социјален фактор за детето, ќе може да гради мостови помеѓу училиштето и семејството / заедницата и да остварува двонасочна комуникација. За да се овозможи успешно учење и развој на децата мора да бидат земени предвид различните услови во семејството и заедницата од која тие доаѓаат. Успешната соработка на учителите со семејствата се остварува доколку учителот е свесен за многуте начини на кои семејството може да придонесе децата да учат подобро, да се подобри атмосферата во училицата и во училиштето. Учителот ги почитува интересите и одговорностите на сите кои се вклучени во образованието и формирањето на иднината на децата доколку оствари успешна комуникација и интеракција меѓу семејствата, училиштето и заедницата, со што се придонесува за создавање поцврсто општество. Често пати учителите се соочени не само со проблемите на учениците, туку и со проблемите на родителите. Многу често во одлуките и правилата на учителите и неговиот авторитет се мешаат и родителите. Неуспехот во социјализацијата родителите многу бргу и лесно ја препишуваат на учителите, наместо да се запрашаат и да ги увидат сопствените грешки и покрај укажувањата на учителите и стручните служби. Оттука, често се поставува прашањето кого треба да воспитува и социјализира учителот - учениците или родителите?

Се случува и самите родители да не се социјализирани доволно за улогата родител и не обрнуваат доволно внимание на овој процес. Дури многу подоцна кога децата тргнуваат на училиште се соочуваат со проблемот кој во основа корените ги крие во семејството, а не во училиштето. Учителот овде се наоѓа во функција на олеснувач/насочувач кој треба да помогне во надминување на проблемите кои можат да произлезат од несоодветната социјализација.

Заклучок

Улогата и функцијата на учителот во социјализацијата е една од клучните. И учителите и родителите неопходно е сериозно да се посветат на овој процес, пред сè во насока за креирање на морално, етички и емоционално здрави генерации, кои ќе градат стабилно и отворено општество.

Добрите учители, треба да ги препознаат проблемите кои произлегуваат од нецелосната примарна социјализација како што се срамежливост, осаменост, агресија и сл., но треба

да знаат и како да ги надминат, олеснат и искоренат низ процесот на играта, работата, забавата и учењето. Учителите се тие кои треба да ги препознаваат и охрабрат залагањата и на учениците и на семејството од една страна, но и како да ја охрабрат и насочат надареноста од друга.

Литература

- Ацески, И. (2013), *Социологија*, Скопје: Филозофски факултет.
- Жоглев, З. (2002), *Социологија на образование*, Битола: Педагошки факултет.
- Петровски, В. (2006), *Социологија*, Штип: Педагошки факултет
- http://www.stepbystep.org.mk/WEBprostor/toolbox/fokusno_podracje_2.pdf